

TARBIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARINI BAHOLASHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Rafiqova Dilafuz Qaxxoralievna

Farg'ona davlat universiteti, Pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi, Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tojiboyeva Muqaddasxon Raxmatjon qizi

Farg'ona davlat universiteti, Pedagogika yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi pedagogika sohasining asosiy kategoriyalari – bilim, ko'nikma va malaka haqida hamda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini qanday baholash mumkinligi haqida batafsil ma'lumotlar berib o'tilgan. Metod va interfaol metodlar haqida tushunchalar keltirib o'tilgan. Hozirda ta'lim metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy yo'nalishlar nimalardan iborat ekanligi yoritib berilgan. Shuningdek, tarbiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini baholashda interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi haqida fikr yuritilgan.*

Аннотация: *В данной дипломной работе представлена подробная информация об основных категориях области педагогики - знаниях, умениях и квалификации, а также о способах оценки знаний, умений и квалификации обучающихся. Даны понятия о методе и интерактивных методах. В настоящее время разъяснены основные направления в области совершенствования методов обучения. Также обсуждалась эффективность использования интерактивных методов оценки знаний, умений и навыков учащихся в процессе преподавания образования.*

Abstract: *This thesis provides detailed information about the main categories of the field of pedagogy - knowledge, skills and qualifications, as well as how to assess the knowledge, skills and qualifications of students. Concepts about the method and interactive methods are given. Currently, what are the main directions in the field of improving educational methods are explained. Also, the effectiveness of using interactive methods in the assessment of students' knowledge, skills, and abilities during the teaching of education was discussed.*

Kalit so'zlar: *bilim, ko'nikma, malaka, metod, baholash, interfaol metod, baho, tarbiya.*

Ключевые слова: *знания, умения, компетентность, метод, оценка, интерактивный метод, оценивание, образование.*

Key words: *knowledge, skills, competence, method, assessment, interactive method, assessment, education.*

Bilim – shaxsning ongida tushunchalar, umumlashmalar, ma'lum obrazlar ko'rinishida aks etuvchi borliq haqidagi tizimlashtirilgan ilmiy ma'lumotlar majmui.¹³

Bilim, shuningdek, rivojlanish va o'sish uchun zarur bo'lgan asosiy omil hisoblanadi. U insonning fikrlash qobiliyatini oshiradi, muammolarni hal qilishda yordam beradi va yangi g'oyalarni ishlab chiqishga turtki bo'ladi. O'qitish jarayonida bilimlarni o'zlashtirish va ularni amalda qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Baholash deb bilim, ko'nikma va malakalarni o'quv dasturida ko'rsatilgan etalon (ko'rsatkich, qolip, o'lchagich)lar bilan solishtirishni aytamiz. Baho deb baholashning ball shaklida ko'rsatilgan son jihatidan o'lchamiga aytiladi.¹⁴

O'quvchilarning bilimni baholash — ta'lim jarayonining muhim jihatlaridan biridir. Bu jarayon o'quvchilarning o'zlashtirgan bilim va ko'nikmalarini aniqlash, ularni rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi. Baholash jarayoni adolatli, shaffof va ob'ektiv bo'lishi kerak. O'qituvchilar baholashda turli metodlarni birlashtirib, o'quvchilarning bilimlarini keng qamrovli baholashlari mumkin. Bu nafaqat o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini aniqlashga, balki ularni yanada rivojlantirishga ham yordam beradi.

Ko'nikma – shaxning muayyan faoliyatni tashkil eta olish layoqati.¹⁵

Ko'nikmalar odatda o'qitish, tajriba va amaliyot orqali rivojlanadi. Ko'nikmalarni rivojlantirish uchun turli usullar, masalan, treninglar, seminarlar, amaliyotlar va tajriba almashish kabi faoliyatlar amalga oshiriladi. O'z ko'nikmalarini rivojlantirish o'z-o'zini takomillashtirish va kasbiy o'sishni ta'minlaydi.

O'quvchilarning ko'nikmalarini baholash — ta'lim jarayonining muhim jihatlaridan biri bo'lib, o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini, fikrlash qobiliyatlarini va ijodiy yondashuvlarini aniqlashga yordam beradi.

Malaka – muayyan harakat yoki faoliyatni bajarishning avtomatlashtirilgan shakli.¹⁶

Malaka ko'pincha kasbiy faoliyat bilan bog'liq bo'lib, biror ishni bajarish uchun talab qilinadigan standartlarga javob berishni anglatadi. Malaka rivojlanishi uchun doimiy o'qish, treninglar va tajriba orttirish muhimdir. Bu nafaqat professional sohada, balki shaxsiy hayotda ham muvaffaqiyatga erishish imkonini beradi.

O'quvchilarning malakasini baholash — ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lgan faoliyatdir. Bu jarayon o'quvchilarning bilimlari, ko'nikmalari va qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishga yordam beradi. o'quvchilarning malakasini baholash ta'lim jarayonining muhim qismi bo'lib, bu jarayon o'quvchilarni yanada samarali o'qitishda muhim rol o'ynaydi.

¹³ Xodjayev B.X “Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti”.Darslik – T: Sano – standart – 2017. 26-bet.

¹⁴ Xodjayev B.X “Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti”.Darslik – T: Sano – standart – 2017. 115-bet.

¹⁵ Xodjayev B.X “Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti”.Darslik – T: Sano – standart – 2017. 26-bet.

¹⁶ Xodjayev B.X “Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti”.Darslik – T: Sano – standart – 2017. 26-bet.

Metod (yun. "metodos" — bilish yoki tadqiqot yo'li, nazariya, ta'limot) — voqelikni amaliy va nazariy egallash, o'zlashtirish, o'rganish, bilish uchun yo'l yo'riqlar, usullar majmuasi, falsafiy bilimlarni yaratish va asoslash usuli.¹⁷

Hozirgi pedagogik amaliyotida ta'lim metodlarning 200 dan ortiq turlari mavjudligi e'tirof etiladi. Ushbu ta'lim metodlarini ta'lim jarayoniga tatbiq etishda turli yondashuvlar va metodikalar mavjud. Ammo bugungi zamonaviy ta'lim sharoitida talabalarni ta'lim jarayonidagi faolligini oshirishga qaratilgan faol metodlarni qo'llashni talab etadi. Shuni e'tiborga olish kerakki, faol metod tanlash nafaqat ta'lim va tarbiya maqsadiga bog'liq bo'ladi. Hozirgi vaqtda ta'lim va tarbiya jarayonida o'qitishning zamonaviy metodlari keng qo'llanilmoqda. O'qitishning zamonaviy metodlarini qo'llash o'qitish jarayonida yuqori samaradorlikka erishishga olib keladi.

Interfaol metod – ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin seminarlar soni ko'pligi, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim - tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega.¹⁸

Tarbiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini baholashda interfaol metodlardan foydalanish, darslarni yanada qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Interfaol metodlar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va ularning o'zaro aloqalarini kuchaytiradi.

Interfaol metodlar deganda – ta'lim oluvchilarni faollashtiruvchi va mustaqil fikrlashga undovchi, ta'lim jarayonining markazida ta'lim oluvchi bo'lgan metodlar tushuniladi. Bu metodlar qo'llanilganda ta'lim beruvchi ta'lim oluvchini faol ishtirok etishga chorlaydi. Ta'lim oluvchi butun jarayon davomida ishtirok etadi.¹⁹

Interfaol metod – ta'lim va tarbiya jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam beradi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahsmunozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin seminarlar soni ko'pligi, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf

¹⁷ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Metod>

¹⁸ <http://manzura90.zn.uz/interfaol-metodlar/>

¹⁹ Saidnazarova G.B. "Tarbiya fanini o'qitish metodikasi". O'quv qo'llanma – B: "Kamolot" -2024. 144-bet.

jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim va tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega.

Hozirda ta'lim metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy yo'nalishlardan biri interfaol ta'lim va tarbiya usullarini joriy qilishdan iborat. Barcha fan o'qituvchilari dars mashg'ulotlari jarayonida interfaol usullardan borgan sari kengroq foydalanmoqdalar. Interfaol usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, o'z fikrini bayon qilish, uni asoslagan holda himoya qila bilish, sog'lom muloqot, munozara, bahs olib borish ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib boradi.

Baholash tizimi - davlat ta'lim standard bo'yicha umumiy o'rta ta'limning malaka talablarini o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi darajasini hamda umumiy o'rta ta'lim muassasasining faoliyati samaradorligini aniqlaydigan mezonlar majmuidan iborat.²⁰

Tarbiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini baholashda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi bir qancha jihatlardan ko'rinadi. Samaradorlikning asosiy belgilari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

1. Faollik va ishtirok ;
2. Tanqidiy fikrlash ;
3. Ijodkorlik va innovatsiya ;
4. Ijtimoiy ko'nikmalar ;
5. O'z-o'zini baholash ;
6. Bilimlarni amaliy qo'llash.

Interfaol metodlardan foydalanish nafaqat bilimlarni baholash, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ham ta'minlaydi. Bu jarayon o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifoda etishga, hamkorlik qilishga va o'zaro hurmatni rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, tarbiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini baholash muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon o'quvchilarning tarbiyaviy, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishini kuzatish va baholash imkonini beradi. Shuningdek, baholash jarayoni davomida o'qituvchi o'z yondashuvini moslashtirib, har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini hisobga olishi zarur. Bu jarayon nafaqat bilimlarni, balki shaxsiy sifatlarni ham rivojlantirishga yordam beradi.

²⁰ Saidnazarova G.B. "Tarbiya fanini o'qitish metodikasi". O'quv qo'llanma – B: "Kamolot" -2024. 46-bet.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xodjayev B.X “Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti”. Darslik – T: Sano – standart – 2017.
2. Saidnazarova G.B. “Tarbiya fanini o’qitish metodikasi”. O’quv qo’llanma – B: “Kamolot” -2024.
5. Muqaddasxon, T. (2023). O’ZBEKISTONDA ILM-FAN RIVOJLANISHI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 6(4), 223-225.
6. Tojiboyeva, M. (2023). ILMIY-PEDAGOGIK TADQIQOT METODLARINING PEDAGOGIKA SOHASIDA TUTGAN O’RNI. *Наука и инновация*, 1(6), 24-26.
7. <http://manzura90.zn.uz/interfaol-metodlar/> [elektron resurs].
8. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Metod> [elektron resurs].